

sledoval šimpanze v horském parku Mahale v Tanzánii. Kyselé potravě dávají přednost i nížinné gorily, orangutani, gibboni a makakové.

Vývojové možnosti jsou dvě. Poslední společný předek dnešních gibbonů, orangutanů, goril, šimpanzů a lidí, který žil v lesních korunách, začal z nějakých důvodů dávat přednost kyselé potravě. Druhá domněnka praví, že se tak stalo až u posledního společného předka goril, šimpanzů a lidí, tedy v pozdějším evolučním odvětvení. Nakvašené plody byly složkou potravy společného předka goril, šimpanzů a lidí, to je jisté. Pro tuto možnost svědčí gen, který mají gorily, šimpanzi i my – u nás lidí je nejčilejší. Tak vidíte, odkud se vzala chuť pana podplukovníka.

Prameny

Frank, H. E. R., Amato, K., Trautwein, M. et al. The evolution of sour taste. *Proc. R. Soc. B* 2022, 289: 20211918.

Mi, T., Mack, J. O., Lee, C. M. et al. Molecular and cellular basis of acid taste sensation in *Drosophila*. *Nat. Commun.* 2021, 12: 3730.

Nishida, T., Ohigashi, H., Koshimizu, K. Tastes of chimpanzee plant foods. *Curr. Anthropol.* 2000, 41: 431–438.

k mocenskému úspěchu, je moc morální. Jestliže nevede, moc morální není. To ale nelze přiznat otevřeně. Lidé si přejí, aby moc byla morální. Amoralní politická moc se jim nelíbí. Ovšem tahle moc by se jim líbit měla, dokonce se jim líbit musí. Takže si amoralita oblékne morální šaty. Nástrojem je morální agnotologie neboli debilizace (morální). Klasickou příručkou je Machiavelliho *Vladař*. Podrobnější, přesnější a hlubší je Kautiljova *Arthaśāstra*, která *Vladaře* předešla snad o 1800 roků. Přečtete-li je, pochopíte nejen naši dobu přesněji.

Prameny

Kautiljova *Arthaśāstra* aneb učebnice věcí světských. Překlad Dušan Zbavitel. Praha: Arista 2001.

Kickbusch, I. Addressing the interface of the political and commercial determinants of health. *Health Promot Int.* 2012, 27: 427–428.

Koukolík, F. Debilizace. In: *Mocenská posedlost*. 2. vydání. Praha: Karolinum 2018, s. 117–231.

Koukolík, F. Věda. In: *Bulšit. O žvanění v organizacích, médiích, politice a vědě*. Praha: Galén 2021, s. 97–118.

Leichter, H. M. *Free to Be Foolish: Politics and Health Promotion in the United States and Great Britain*. Princeton, NJ: Princeton University Press 1991.

Machiavelli, N. *Vladař*. Praha: Odeon 1969.

McKee, M., Stuckler, D. Responding to the corporate and commercial determinants of health. *Am J Public Health*, doi:10.2105/AJPH.2018.304510.

Tomori, C. Scientists: don't feed the doubt machine. *Nature* 2021, 599: 9.

Trivett, V. *25 US mega corporations: where they rank if they were countries*. 2011. Dostupné z: <https://www.businessinsider.com/25-corporations-bigger-than-countries-2011-6>.

Prameny

Euler, H. A. Grandparents and extended kin. In: *The Oxford handbook of evolutionary family psychology* (vyd. C. A. Salmon, T. K. Shackelford), New York, NY: Oxford University Press 2011: 181–207.

Hamilton, W. D. The genetical evolution of social behavior. I and II. *J. Theor. Biol.* 1964, 7: 1–52.

Helle, S., Tanskanen, A. O., Coall, D. A. et al. Matrilateral bias of grandparental investment in grandchildren persists despite the grandchildren's adverse early life experiences. *Proc. R. Soc. B* 2022, 289: 20212574.

Martin, A. et al. Becoming parents again: challenges affecting grandparent primary caregivers raising their grandchildren. *Paediatrics & Child Health* 2021, e166–e171, doi:10.1093/pch/pxaa052.

Rilling, J. K., Gonzales, A., Lee, M. The neural correlates of grandmaternal caregiving. *Proc R Soc B* 2021, doi.org/10.1098/rspb.2021.1997.

Prameny

Eiraku, M., Watanabe, K., Matsuo-Takasaki, M. et al. Self-organized formation of polarized cortical tissues from ESCs and its active manipulation by extrinsic signals. *Cell Stem Cell* 2008, 3: 519–532.

Sawai, T., Hayashi, Y., Niikawa, T. et al. Mapping the ethical issues of brain organoid research and application. *AJOB Neuroscience* 2022, 13: 81–94.

Tononi, G., Boly, M., Massimini, M. et al. Integrated information theory: from consciousness to its physical substrate. *Nature Reviews Neuroscience* 2016, 17: 450–461.

kousek mozkové tkáně, který by mohl být zbožím. Dlužno mít na mysli, že jsou tvořeny z darovaných lidských buněk. Jak se s nimi bude zacházet, jak budou svou existenci končit, jsou otevřené etické i právní otázky.

Poznámka

(P1)

Chcete-li si představit, jak těmto lidem je a co prožívají, přečtěte si knihu Jeana-Dominicqua Baubyho *Skafandr a motýl* z roku 1997, vydanou v českém překladu v nakladatelství JOTA roku 2008, nebo se podívejte na fascinující stejnojmenný francouzsko-americký film natočený J. Schnabelem r. 2007.

Prameny

Camp, J. G., Treutlein, B. Human development: advances in mini-brain technology. *Nature* 2017, 545: 39–40.

Lavazza, A., Massimini, M. Cerebral organoids: ethical issues and consciousness assessment. *J Med Ethics* 2018, 44: 606–610.

Owen, A. *Into the gray zone: a neuroscientist explores the border between life and death*. New York: Scribner 2017.

je. Při přemístění do vysoce nebezpečného prostředí se rodiče často přestávají kontrolovat, jsou tvrdší, nelaskaví, nedůslední. Pokles rodičovské vřelosti – což není jen pusa před spaním, ale i trpělivé naslouchání dětskému vyprávění a společná hra – zvyšuje riziko, že se u dětí rozvine posttraumatická stresová porucha. Čím delší dobu žijí rodiny ve válečném prostředí, tím víc se snaží, aby jejich život vypadal běžně. Válečná traumatizace také s vyšší pravděpodobností postihuje chudé rodiny. Děti si odnášejí jizvy na celý život.

Prameny

Cartier, J. P. *Válka proti albigenským*. Praha: Odeon 1979.

Han, X., Zhou, S., Fahoum, N. et al. Cognitive and neural bases of decision-making causing civilian casualties during intergroup conflict. *Nat Hum Behav* 2021, 5: 1214–1225.

Roberts, A. Lives and statistics: are 90 % of war victims civilians? *Survival* 2010, 52: 115–136.

United Nations Children's Fund. *Uprooted: The growing crisis for refugees and migrant children*. New York 2016.

Voon, T. Pointing the finger: civilian casualties of NATO bombing in the Kosovo conflict. *Am. U. Intl L. Rev.* 2001, 16: 1083–1113.

- Zaměřte se na brýle. Zářící? Nezářící moc? Mění se úhel jejich odrazu, když se osoba pohybuje? *Deepfake* si nemusí vědět rady s optikou.
- A co vousy? *Deepfake* přidává knír, licousy nebo plnovous, ale neumí to udělat vždy tak, aby vznikl přirozený dojem.
- Dávejte pozor na mateřská znaménka. Odpovídají skutečnosti?
- Váímejte si barvy i velikosti rtů. Odpovídají ostatní tváři?

B chutí do toho. Nejste-li si jisti, pravidlo kritického myšlení praví: „Nestyd' se říct nevím a s rozhodnutím počkej.“ Ekonom J. M. Keynes řekl, že je lepší mít pravdu od oka než být naprosto přesně vedle.

Prameny

Allen, J., Arechar, A. A., Pennycook, G. et al. Scaling up fact-checking using the wisdom of crowds. *Sci. Adv.* 2021, 7: eabf4393.

Groh, M., Epstein, Z., Firestone, Ch. et al. Deepfake detection by human crowds, machines, and machine-informed crowds. *Proc Natl Acad Sci* 2022, 119, doi.org/10.1073/pnas.2110013119.

Pennycook, G., Epstein, Z., Mosleh, M. et al. Shifting attention to accuracy can reduce misinformation online. *Nature* 2021, 592: 590–595.

Phillips, P. J., Yates, A. N., Hu, Y. et al. Face recognition accuracy of forensic examiners, superrecognizers, and face recognition algorithms. *Proc. Natl. Acad. Sci. U.S.A.* 2018, 115: 6171–6176.

Vosoughi, S., Roy, D., Aral, S. The spread of true and false news online. *Science* 2018, 359: 1146–1151.

Prameny

House, B. R., Kanngieser, P., Barrett, H. C. et al. Social norms and cultural diversity in the development of third-party punishment. *Proc. R. Soc. B* 2020, 287: 20192794.

Marshall, J., Yudkin, D. A., Crockett, M. J. Children punish third parties to satisfy both consequentialist and retributive motives. *Nature Human Behaviour* 2021, 5: 1–8.

McAuliffe, K., Jordan, J. J., Warneken, F. Costly third-party punishment in young children. *Cognition* 2015, 134: 1–10.

energicky brzdí a stáčí auto jinam. Nesplete si brzdu a plynem a volantem otočí na správnou stranu.

Do těchto funkčních kaskád může vstoupit intenzivní a možná i čerstvá toužebná vzpomínka vyprovokovaná docela náhodným podnětem, dejme tomu melodií z autorádia. „To je její píseň!“ zařvou řidičovy emoce ve vzpomínce na čerstvě ztracenou milou. Je zrovna šero a řidič jede rychle. Přitom trochu prší. V levotočivé ostré zatáčce je strom. Vozovka vlhká. Řidičův zrakový systém, pohybová Schémata a systém dohledu by na zvládnutí situace potřebovaly dejme tomu o 200 milisekund více, než je doba odpovídající vzdálenosti automobil–strom při rychlosti 125 km/hod. A je tu nevysvětlitelná nehoda, se které mohou díky právě proběhlé epizodě parapraxie mít prospěch lidé čekající na orgánovou transplantaci. A život pokračuje.

Prameny

Mylopoulos, M. Oops! Did it again: the psychology of everyday action slips. *Topics in Cognitive Science* 2021, doi.org/10.1111/tops.12552.

Bhahnazian, D., Senoussi, M., Krebs, R. M. et al. Neural representations of task context and temporal order during action sequence execution. *Topics in Cognitive Science* 2021, doi:10.1111/tops.12533.

Behultheis, H., Cooper, R. P. Everyday activities. *Topics in Cognitive Science* 2022, 14: 214–222.

Prameny

Boehme, R., Hauser, S., Gerling, G. J. et al. Distinction of self-produced touch and social touch at cortical and spinal cord levels. *Proc Natl Acad Sci* 2019, 116, 6: 2290–2299.

Crusco, A. H., Wetzel, C. G. The Midas touch. The effects of interpersonal touch on restaurant tipping. *Personality & Social Psychology Bulletin* 1984, 10: 512–517.

Kirsch, L. P., Krahe, C., Blom, N. et al. Reading the mind in the touch: neurophysiological specificity in the communication of emotions by touch. *Neuropsychologia* 2018, 116 (Pt A): 136–149.

Publius Ovidius Naso. Midás a Bakchos. In: *Proměny*. Překlad F. Stiebitz. Praha: SNKLU 1958, s. 322–324.

Schaefer, M., Kühnel, A., Rumpel, F. et al. Altruistic acting caused by a touching hand: neural underpinnings of the Midas touch effect. *Social Cognitive and Affective Neuroscience* 2022, 17: 437–446.